

„Majstrovský benátsky príbeh naprieč storočiami.“

THE GUARDIAN

TRACY CHEVALIEROVÁ SKLÁRKA Z BENÁТОK

"Triumfálne."

PHILIP PULLMAN

"Očarujúce."

ELIF SHAFAK

TATRAN

TRACY
CHEVALIEROVÁ

SKLÁRKA
Z BENÁТОK

TATRAN

Z anglického originálu Tracy Chevalier: The Glassmaker,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve The Borough Press,
An imprint of HarperCollinsPublishers Ltd,
Londýn 2024,

preložila Lucia Tonková.

Vydalo Vydavateľstvo TATRAN, s. r. o., v roku 2026,
so sídlom Klariská 16, 815 82 Bratislava, Slovenská republika.

Vyšlo ako 5668. publikácia.

Vydanie I.

Prebal a knižnú väzbu podľa pôvodného návrhu spracoval Dominik Zentko.

Zodpovedná redaktorka Zuzana Šulajová

Jazykové redaktorky Ivana Fábryová, Zlata Sršňová

Technický redaktor Peter Zentko

Sadzba AldoDesign, Bratislava

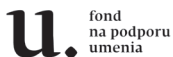
Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

info@slovtatran.sk

Vydanie publikácie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

All rights reserved.

Copyright © 2024 by Tracy Chevalier

Endpapers © Purchased as Gift of Dian Woodner, Rosenwald Collection

Translation © Lucia Tonková 2026

Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2026

ISBN 978-80-222-1859-7

Venujem Ronne.

STRUČNÉ VYSVETLENIE ČASU

ALLA VENEZIANA

Plávajúce mesto sa riadi vlastnými hodinami. Benátky a príľahlé ostrovčeky odjakživa vzbudzovali dojem, že zamrzli v čase – a možno aj áno. Mesto postavené na drevených stĺpoch a pretkané kanálmi sa vypína nad lagúnou a jeho atmosféra ani architektúra sa za stovky rokov takmer nezmenili. Iba člny dnes poháňajú motory, no zdá sa, že čas tu napriek tomu plynie iným tempom ako inde na svete.

K trblietavým pokladom Benátok patrí už stáročia sklo z neďalekého ostrova. Sklo je zvláštna látka. Vyrába sa z roztaveného piesku, ktorý sa akoby zázrakom stáva priesvitným, ba až čírym. Odborníci sa dodnes nedokážu zhodnúť, či je sklo tekuté alebo pevné. Kedysi nesprávne hlásali, že tečie aj dlho potom, ako vychladne, hoci neuveriteľne pomaly. Ako dôkaz im slúžil fakt, že starodávne okenné tabule sú niekedy hrubšie naspodku ako hore. Pravdou však je, že sklo netečie a nehromadí sa na spodku tabule, dokonca ani tak pomaly, že by sme si to nevšimli. Spodná časť tabule je hrubšia jednoducho preto, že kedysi sa tak okenné sklá vyrábali. Tento mýtus sa však šíri aj naďalej – možno preto, že chceme veriť, že rovnako ako na ostrov, kde sa vyrába, ani na sklo sa nevzťahujú bežné zákony prírody. Žije si vlastným tempom, rovnako ako Benátky a ostrov Murano.

Remeselníci aj umelci majú k času takisto rozporuplný vzťah. Maliari, spisovatelia, rezbári, krajčíri, tkáči a áno, aj sklári. Ľudia,

ktorí tvoria, sa pri práci často dostávajú do sústredeného stavu, ktorý psychológovia nazývajú „flow“, doslova prúdenie. Keď sa pohrúžia do roboty, prestávajú vnímať plynutie času.

To isté platí pre čitateľov.

Rýchlosť plynutia času sa dá odhadnúť prekvapivo ťažko. Možnože pre vás plynie pomalšie ako pre ostatných. Veď ako by ste mohli vedieť, že niekde hodiny tikajú inou rýchlosťou ako u vás doma? Alebo že umelci z plávajúceho mesta a zo skleneného ostrova starnú pomalšie ako zvyšok sveta?

PRVÁ ČASŤ

ČAŠE, KORÁLIKY A DELFÍNY

Ak hodíte okruhliak na hladinu vody dostatočne zručne, niekoľko ráz sa od nej odrazí, niekedy poskočí len o kúsok, inokedy o niekoľko metrov.

A teraz si predstavte, že namiesto *vody* by sme dosadili *čas*.

Začnite s kamienkom v ruke na severnom okraji Benátok, obrátení tvárou k ostrovu Murano, ktorý je od Benátok vzdialený pol hodiny plavby gondolou cez lagúnu. Kameň ešte nehádzte. Píše sa rok 1486, vrcholí obdobie renesancie a Benátky si užívajú postavenie obchodného centra Európy a do veľkej miery aj celého sveta. Zdá sa, že mocnému mestu na vode sa bude dariť už navždy.

Orsola Rossová má deväť rokov. Býva na Murane a so sklom zatiaľ ešte nepracovala...

Kanál bol plytší, ako Orsola čakala. Keď doň spadla, ohromilo ju, aká je voda studená. Mlátila okolo seba rukami a klesala čoraz nižšie, až kým sa chodidlom nedotkla blatistého dna. Dovtedy zdanlivo hlboké a tajomné kanály zrazu stratili všetko čaro. Počula, ako jej matka vykrikla a brat Marco sa len smial. Orsola sa prskajúc vynorila z vody. Keď sa postavila, siahala jej len po plecía.

„Ty si ma strčil!“ zvolala. „*Cretino!*“

„Orsola, *basta!*“ zahriakla ju Laura Rossová. „Ľudia počúvajú.“

Mala pravdu. Murančania stáli vo dverách sklárskych dielní, ktoré lemovali *fondamenta*, a smiali sa na malej Rossovej v kanáli.

„Nestrčil,“ odvrkol Marco. „Si taká nešikovná, že si tam spadla sama, *bauca!* Moja sestra je hlupaňa!“

Orsola sa spolu s matkou a bratmi vracala z návštevy u tety a starej mamy, ktoré žili na druhej strane ostrova. Jej *nonna* bola chorá a trvala na tom, že ich musí vidieť. Bola presvedčená, že umiera, no aj tak vstala a podala Orsole malé vrečko píniových orechov, ktoré nedávno kúpila na trhu, lebo nechcela, aby vyšli navnivoč, keby zomrela. *Zia* Giovanna pri tej myšlienke zagúľala očami, ale Orsola si vrecúško od starej mamy opatrne vzala a v duchu si sľúbila, že ho venuje Maddalene, ich slúžke. Rossovcí kráčali pozdĺž *Rio dei Vetrai* – Kanála sklárov –, ktorý pretínal časť Murana, v ktorej stálo množstvo sklární. Vtom do nej Marco silno strčil a ona sa zrútila do vody. Počas pádu si však zachovala rozvahu a balíček s orechmi hodila za seba. Keď jej príbuzní neskôr ten príbeh rozprávali, vždy na to upozornili – že malá Orsola mala dosť rozumu, aby neprišla o vzácne píniové orechy.

Druhý brat Giacomo, ktorý sa vždy správal láskavo a teda nebol ničím zaujímavý, k nej zostúpil po neďalekých schodoch pokrytých riasami, kľakol si do bahna, natiahol k nej ruku a vytiahol ju po klzkých schodoch hore. Orsola klesla na *fondamenta*, lapala dych, vyplúvala vodu a potom chvíľu len s hrôzou ležala na zemi. Do kanálov padali iba opilci alebo ľudia, ktorí v noci nevideli, kam kráčajú.

Laura Rossová zdvihla dcéru na nohy a začala ju utierať vlastnou šatkou. „Aká si studená a špinavá,“ mrmlala. Poobzerala sa, aby sa presvedčila, že sa na nich už nik nedíva, potom kývla na neďaleké dvere. „Mala by si sa ísť ohriať k Barovierovcom k peci.“

„To nemôže,“ poznamenal Giacomo. „Nikdy ju nepustia dnu.“

„Ale pustia, keď zbadajú, že je do nitky premočená. Aj keď pochádza od konkurencie.“ Laura vrhla pohľad cez filigránové okienko v železných dverách a v tvári sa jej zračilo, že tuho rozmýšľa. Potom ich otvorila a dcére prikázala: „Buď potichu. Maj oči otvorené, potom mi povieš, čo si videla.“

Orsola váhala, no vedela, že s mamou sa neradno hádať. Okrem toho bola celá mokrá a uzímená a neďaleká pec ju lákala. Počula jej tlmené hučanie. Vcupkala teda dnu, matka za ňou zabuchla dvere a odrezala ju od rodiny. Orsola sa obzrela a cez malé okienko zbadala, ako sa Marco uškrŕňa, Giacomo sa tvári ustráchané a Laura jej rukou naznačuje, aby šla ďalej, akoby zaháňala sliepky.

Orsola sa vydala chodbou, ktorá ústila do dvora. Nik tam nebol, našla len kopu debien, fúriky plné rozbitého skla, hromadu dreva a dlhé sklenené tyče rôznych farieb opreté o stenu. Na zemi sa ako farebná námraza ligotali miniatúrne čriepky skla. Vládol tam neporiadok. Dvor obklopovali nízke budovy. Nachádzal sa tam sklad na sklo a popol, piesok a vápno, z ktorého sa sklo vyrábalo. Viedli doň otvorené dvere a Orsola za nimi zbadala police plné tanierov, mís, podnosov a váz rôznych tvarov, veľkostí a farieb, nekonečné rady pohárov, lustre zamotané ako chápadlá chobotníc – všetky čakali, kým ich zabalia a pošlú loďou do Amsterdamu, Lisabonu, Londýna, Hamburgu alebo Konštantínopolu. Orsola občas počula otca, ako tie mestá spomína. Jednu stranu dvora ohraničoval obchodík, kde si návštevníci mohli kúpiť rozmanité hotové výrobky.

Barovierovci podnikali podobne ako Orsolina rodina, ibaže dielňa Rossovcov bola menšia a Lorenzo Rosso si veľmi potrpel na poriadok a čistotu. Jeho učni sa sťažovali, že prvé mesiace strávia iba prekladáním nástrojov z miesta na miesto a tlačeníím fúrika, s horúcim sklom vôbec neprichádzajú do kontaktu. Každá dielňa mala vlastný štýl, ktorý určovala povaha majstra. Zdalo sa, že majster Giovanni Barovier je dosť neporiadny.

Napriek tomu Barovierovci patrili medzi hviezdnych sklárov. Giovanniho otec Angelo Barovier dokázal z neporiadku vyčariť nespočetné množstvo vynálezov vrátane *cristallo veneziano*, číreho skla, ktoré od základov zmenilo prácu na Murane, len čo ho ostatní majstri dokázali okopírovať, a *calcedonio*, skla,

ktoré pripomínalo nerast chalcedón. Barovierovci boli tiež priekopníkmi tvarovania skla do dlhých tyčí. Dnes ich už používali všetci sklári na výrobu ozdobných prvkov čaší, lustrov a tanierov. Angelo zomrel pred niekoľkými rokmi, no Giovanni pokračoval v rodinnej tradícii a svoje metódy výroby skla strážil ako oko v hlave. Všetky sklárske rodiny mali vlastné tajné recepty, ktoré nikomu neprezradili. Nechceli by, aby im do dielne vnikol narušiteľ a videl, čo chystajú.

Pred dverami dielne Orsola zaváhala. Počula pec a mužov, ktorí po sebe pri práci vykrikovali. Čo tam vlastne robí? Určite ju objaví a vyhodí na ulicu ako nejakú rozbitú misu. Ale matka nástojila, tak pootvorila dvere, stiahla brucho a cez úzku štrbinu sa pretisla dnu.

Dielňa bola plná mužov, ktorí striedavo vyťahovali dlhé železné palice na nabranie skla z pece a potom ich opäť strkali dnu. Na konci tyčí boli pripevnené roztavené gule skla, ktoré točili a gúľali na plochej kovovej platni či ich vtlačali do foriem rôznych tvarov. Hotové výrobky nakoniec umiestnili do chladiacej pece, kde pomaly chladli. Chlapci prikladali do ohňa a prenášali vedrá s vodou. Všetci obskakovali majstra, ktorý sedel za pracovným stolom. Aj tu šumela tvorivá energia rovnako ako u nich doma, no dielňa Barovierovcov bola väčšia a hlučnejšia ako dielňa Lorenza Rossa, častejšie sa v nej ozýval piskot a krik. Orsola vedela, že nesmie zavádzať, a prikradla sa bližšie k ohňu. Všimol si ju jeden z *garzonetti* – boli to malí chlapci, ktorí pomáhali pri peciach a dúfali, že raz sa z nich stanú *garzoni*, sklárski učni. Chlapec umýval dlážku, a keď zbadal cudzie dievča, ustrnul. Orsola si pritisla prst k ústam. *Nekrič*, naznačila perami potichu. *Neprezraď ma*.

No potom pohľadom zachytila medzi pobežujúcimi mužmi istú osobu a na učňa úplne zabudla: žena. Stála tam s rukami založenými vbok a váhou presunutou na jednu nohu. Všetko na nej pripomínalo štvorec – široké plecia, čelo, dokonca aj drdol sivých vlasov. Na rozdiel od ľudí okolo sa takmer nehýbala.

Bola to Maria Barovierová, Angelova dcéra, sestra majstra Giovanniho. Orsola ju poznala len z videnia. Vždy z diaľky pozorovala, ako sa prechádza po *riva* alebo cez námestie Campo San Stefano, či ako sedí na omši. So zavretými očami a s ostrou čelustou pripomínajúcou rýľ budila dojem, že spí. Maria Barovierová bola hotový úkaz, lebo pracovala so sklom napriek tomu, že bola žena. Na jej ostrom jazyku sa porezalo už mnoho hlupákov. Volali ju Marietta, ale Orsola bola toho názoru, že takej pôsobivej žene sa zdobneniny nehodia.

Maria sa mračila na hrubú sklenenú tyč, ktorú jej podával jeden z učňov – mladík s úzkou tvárou o rok či dva starší od Orsolinho brata Marca. „Nie. Červená musí byť výraznejšia, aby vyrovнала ostatné farby. Inak korálik príliš zahltí modrá a biela. Počúvaš ma vôbec?“ V jej hlbokom hlase bolo počuť rozčúlenie. „Kde je forma? Musím ti to ukázať znova a už ma to nebaví.“

Chlapcovi sa na tvári zračil strach, bežný jav u väčšiny nových *garzoni*, ktorí ešte nevedeli, na čom sú. Odvrátil pohľad od zamestnávateľky a uprel ho na Orsolu. Mal veľmi tmavé oči, takmer čierne, a Orsola ostala stáť ako prikovaná.

Maria Barovierová nasledovala jeho pohľad. Stále sa mračila rovnako, dokonca aj keď si všimla sliz z kanála na Orsoliných šatách. „Zmizni, Rosso!“ vyštekla. „*Spia!*“

Orsola vzala nohy na plecia a vyrútila sa von dverami. Muži boli takí zabratí do práce, že sa ani neobrátili. Takéto divadielko prenechali ženám a učňom. Dievča prebehlo po kryštálikoch vo dvore, ktoré jej chrupčali pod nohami, otvorilo si vchodové dvere a vyšlo na Fondamenta dei Vetrai. Orsola mala pocit, že vnútri nestrávila len pár minút, ale celé hodiny. Akoby vošla do iného sveta a teraz sa vrátila späť. Jej rodina zmizla. Určite sú už všetci doma a matka čaká na hlásenie, hoci videla veľmi málo. Rodiny sklárov si neboli nepriateľské, no ani sa nedelili o svoj priestor, prácu a tajomstvá. Majstri spolu niekedy pili alebo hrali karty, sťažovali sa na clá alebo obchodníkov zo štvrte Rialto na druhej

strane lagúny, ktorí sa ich snažili oškľbať, alebo na prelietavú benátsku Radu desiatich. Tá vydávala nové smernice, ktoré upravovali, čo smú a čo nesmú vyrábať. Ale nikdy sa nerozprávali o skle. Na Murane to bolo bežné. Každý pomáhal ostrovu a sklárskemu priemyslu ako takému, no poza chrbát ostatných ohováral: že nemajú takú vybrúsenú techniku, že ich výrobky nie sú dosť originálne alebo zaujímavé. Ich vlastné boli vždy lepšie.

Orsola sa pri peci Barovierovcov vyhrievala sotva minútu, takže bola stále premočená a uzimená. Bežala pozdĺž kanála a cez most Ponte di Mezzo až domov. Na kanáli vesloval Bruno, statný mladý loďkár, ktorého poznal každý Murančan, a chystal sa zakotviť pod mostom. Veslom ukázal na kal, ktorý pokrýval prednú časť Orsoliných šiat. „Zablatené šteňa!“ zvolal. „Tvoj brat mi povedal, že si skočila do kanála. Trénuješ na morskú vílu či nebudaj chceš byť delfínom?“

„Neskočila som! Marco ma sotil.“

Bruno sa zachechtal. „Ktorému Rossovi mám veriť?“

Orsola sa zachmúrila a znova sa rozbehla. Nevšímala si poznámky susedov o tom, aká je špinavá a nešikovná. Keď prišla domov, zatlačila na železné dvere a vošla na dvor. Na jednej strane bol sklad a na druhej dom, v ktorom bývala rodina. V zadnej časti dvora stála dielňa s pecou, v ktorej dňom i nocou horel oheň. Ten nesmel vyhasnúť nikdy s výnimkou augusta, keď bolo príliš horúco na prácu a sklári mali letné prázdniny. Popri dielni viedol úzky priechod na malé mólo na brehu lagúny, kde člny preberali výrobky zo skla pre benátskych obchodníkov alebo vykladali piesok na výrobu skla či drevo do pece. Drevo z *terraferma*, z pevniny, neustále privážali nákladné riečne člny, lebo tam rástlo oveľa viac stromov ako na ostrovoch.

Orsola chcela ísť do dielne a ohriať sa pri jasnej žiare horúceho ohňa, ale matka určite čakala, že najprv pôjde za ňou. Prešla teda cez dvor do kuchyne, kde bolo tiež teplo, ale inak ako pri peci – horel tam malý ohník, na ktorom varili, no ani zďaleka nedosa-

hoval takú teplotu, aby nad ním mohli pracovať so sklom. Niekedy, keď Maddalena potrebovala veľmi vysokú alebo relatívne nízku teplotu, nenápadne strčila nádoby s jedlom do konkrétnej časti pece, hoci Lorenzo sa vždy tváril podráždene, keď slúžka bez povolenia vkročila do dielne, kde pracoval.

Marco sedel v kuchyni za dlhým stolom, kde jedávali, ak bolo vonku na dvore príliš chladno. Pomaly, ale isto sa prelúskaval píniovými orechmi, zatiaľ čo Laura Rossová krájala cibuľu a Maddalena vyprážala sardinky na *sarde in saor*, sladkokyslý pokrm, ktorý často jedávali.

„Tvoje šaty!“ zhĺkla Maddalena. „Čo si robila? Okamžite si ich vyzleč!“

Laura zdvihla hlavu od cibule. „Dlho si tam nevydržala. Čo si videla?“

Jej nedočkavosť v kombinácii s Marcovou nonšalantnosťou (vyhadzoval oriešky do vzduchu a chytal ich ústami) priviedli Orsolu k myšlienke, že to možno celé naplánovali – že ju brat sotil do kanála práve pred dielňou Barovierovcov náročky a ona tak musela vojsť dnu.

„Mali veľa práce, bolo tam dosť ľudí,“ spustila.

„Čo vyrábali?“

„Neviem.“ Viac ju zaujala Maria Barovierová ako maestro. „Myslím, že čaše.“ Väčšina sklárov vyrábala poháre na víno, takže určite nebola ďaleko od pravdy.

„Ty si si ani nevšimla, čo vyrábajú?“ vysmieval sa jej Marco. „*Bauca!* Mala si namiesto nej poslať mňa.“

Takže ju tam naozaj poslali náročky. Malá časť Orsolinho ja sa tešila, že vybrali ju a nie jej brata.

Maddalena mu vytrhla vrecúško. „Nejedz ich toľko, neostane nám na *saor!*“

„Bola tam Maria Barovierová,“ pokračovala Orsola.

„Marietta?“ Laura Rossová odložila nôž, aby sa mohla sústreďiť na dcérine slová. „Čo tam robila?“

„Rozprávala sa s jedným *garzone*. Hrešila ho za to, ako vyrobil tyč.“

„Tak tyč, čo? Videla si ju?“

Orsola prikývla.

„Aká bola hrubá?“

„Ako otcov palec.“

„Akú mala farbu?“

„Červenú, bielu a modrú.“

„To je zvláštna kombinácia.“

„Povedala, že červená je dôležitá. Na vyváženie farieb.“ Orsola zmlkla. „Rosso,“ zopakovala. Jej priezvisko znamenalo červená. Odrazu bola presvedčená, že Maria Barovierová vedela, že je Rossová – z akej rodiny pochádza. Ale matke nepovedala, že ju nazvala špiónkou. „Bola to sklenená tyč na výrobu korálikov. Maria spomenula formu.“

„Koráliky! Červené, biele a modré. A nie z ťahanej tyče, ale dokonca z formy.“ Matka vyzerala zamyslene. „*Per favore*, odlož tie špinavé šaty aj spodničku na kopu a nájdí si niečo suché. O korálikoch nikomu ani slovo. Musím to povedať tvojmu otcovi.“

Orsola sa vyzliekla z vlhkých šiat a odložila ich na obávanú kopu špinavej bielizne, z ktorej nikdy neubúdalo. Muži a chlapci sa v horúcej dielni tak potili, že sa prezliekali každý deň, a ona s matkou jednotaj ohrievali vodu a prali šaty v kadi plnej páliového lúhu, potom vešali košeľe, nohavice a spodnú bielizeň na šnúru pri ohni, aby uschli, či rozprestierali mokré plachty, aby sa bielili na poliach za kláštorom pri kostole Santa Maria degli Angeli. Laura Rossová pranie z duše nenávidela a Orsola cítila v kostiach, že keď bude dosť stará, aby mohla prať sama, matka jej túto prácu prenechá a ona ju bude nenávidieť rovnako.

Večer sedela Orsola v kuchynskom kúte s Giacomom a gúľali si guľôčku, ktorú im vyrobil otcov pomocník Paolo. Marco šťuchal kutáčom do ohňa, Lorenzo popíjal víno a Laura mu plátala rukáv na košeli, do ktorého vypálil dieru horúci kus skla.

„Marietta Barovierová vyrába niečo nové,“ povedala Laura manželovi. „Manželky majstrov klebetili a čosi som začula. A teraz už viem. Vyrába koráliky.“

„Tak koráliky, čo?“ poznamenal Lorenzo Rosso. „S tým si nemusíme robiť starosti.“

„Znelo to, akoby tie koráliky boli niečím výnimočné. Nóbl koráliky, čo môže predať za dobrú cenu.“

„Ale my koráliky nevyrábame, takže nám nebude konkurovať.“

„Možno by sme mali.“

„Mali čo?“

„Vyrábať koráliky.“ Laura znela podráždene, akoby sa snažila manželovi naznačiť, že s ňou má držať krok.

Pokrútil hlavou. „Máme dosť práce s pohármi, krčahmi a misami. Ak by sme na nich chceli zarobiť, museli by sme si ťahať vlastné tyče. Chlapi nevedia, ako na to.“ Pri výrobe tyčí – či už na koráliky alebo na iné sklenené výrobky – museli dvaja muži ťahať nahriate sklo v tvare valca za oba konce, až kým nebolo úplne tenučké. Potrebovali ste na to dlhú uličku v dielni a aj zručnosti, ktoré už iní dotiahli do dokonalosti. Rossovcí si tyče kupovali od iných sklárov, nevyrábali vlastné. Lorenzo obmedzil ich výrobu na poháre, džbány a misy. Tvrdil, že je lepšie vyrábať pár vecí, ktoré sú kvalitné – vecí, ktoré budú ľudia vždy potrebovať, žiadne prečačkané lustre či svietniky. Bola to konzervatívna a stabilná dielňa – taká, čo nikdy nebude mať núdzu o objednávky, ale ani nikdy nezbohatne.

„Vypočítaš to?“ nástojila manželka. „Vydeľ náklady na nákup tyčí počtom korálikov, ktoré z nej môžeme vyrobiť a predať. Zistíš, koľko by sme zarobili?“

Lorenzo Rosso jej venoval krátky pohľad a Orsola už vedela, čo to znamená: už žiadne otázky.

* * *

O mesiac predstavili Barovierovci svetu korálik v tvare súdka, veľký asi ako posledný článok na mužskom palci, s názvom *rosetta*. Bol vyrobený z vrstiev červenej, bielej a modrej tyče, ktoré umiestnili do hviezdovitých foriem a vygúľali do tvaru dlhého valca. Vzniknutú farebnú tyč potom rozstrihali na jednotlivé koráliky, zrezané tak, aby cez modrú farbu prenikalo dvanásť vrcholov bielych hviezd. Vyzerali ako vrúbkované mušle, jedinečne a dômyselne. Keď ich Laura Rossová prvý raz držala v rukách, vyhlásila, že sú mimoriadne škaredé a že si nevie predstaviť, kto by ich kúpil. Ale Orsole sa veľmi páčili – vyzerali zvlášťne, na Murane nikto nikdy nič také nevyrobil. *Rosette* sa pomaly začali predávať – najprv len po pár kusoch, pretože boli podivné a potrebovali čas, aby sa uchytili a stali pýchou afrických náčelníkov. Benátsky dóža Marii Barovierovej dokonca udelil povolenie, aby si postavila vlastnú malú pec na výrobu špeciálnych korálikov, ktoré vytvorila. Žena, ktorá má vlastnú pec – to bola novinka. Nič také sa pravdepodobne už nikdy nestane, ibaže by sa svet od základov zmenil.

Orsola Mariu občas stretla na Fondamenta dei Vetrai alebo na trhu na námestí Campo Santo Stefano, kde zjednávala cenu sardíniiek, akoby bol každý *soldo* hoden toľko čo *ducato*, aj keď Barovierovci boli dosť bohatí, aby si nad cenami rýb vôbec nemuseli lámať hlavu. Orsola na ňu niekedy narazila, ako sa večer sama prechádza po okraji námestia Campo San Bernardo, keď Murančania vychádzali von na *passeggiata*, aby sa porozprávali so známymi. Maria Barovierová sa Orsole nikdy neprihovorila, ale občas sa na ňu kradmo pozrela. Akoby jej pohľad hovoril: „Orsola Rossová, viem, že existuješ.“

Orsolin život sa točil okolo nekonečnej kopy špinavého oblečenia, práce v záhrade a upratovania, ale vždy, keď mala voľnú chvíľku, našla si cestu do dielne. Prinášala správy alebo *biscotti*, ktoré upiekla Maddalena. Potom sa tam chvíľu zdržala a pozorovala,

ako vyrábajú vázy, poháre alebo zdobené čaše pre *palazzi* na muranskom Veľkom kanáli, ktoré vlastnili Benátčania. Ostrov Murano bol od Benátok vzdialený len pol hodiny plavby člnom a bohatí Benátčania ho využívali ako miesto, kde si mohli oddýchnuť od preplneného a sofistikovaného mesta, v ktorom bývali. So sklármi a rybármi veľmi neprichádzali do kontaktu. Nepili v krčmách, organizovali vlastné večierky, vodili si vlastných sluhov a využívali služby vlastných gondolierov. Ale radi sa dívali na výrobky sklárov. Väčšina muranského skla sa vyvážala do zahraničia, ale pár kusov ostalo vždy doma, aby ich sklári mohli predat Benátčanom či iným návštevníkom.

Keď sa prišli pozrieť do malej dielne Rossovcov, Orsola sledovala, ako si jej matka stiahla zásteru, prebehla prstami po vlasoch, uhladila si dokonale klenuté obočie a ponáhľala sa ukázať im, čo nedávno vyrobil maestro Lorenzo Rosso. Bohatí Benátčania sa často len pokochali a nič si nekúpili. Ale niekedy odišli s kúskom, ktorý vyrobil maestro, alebo všetkých prekvapili a vybrali si džbán alebo čašu, ktorú vyrobil Paolo. Tichý Paolo s plešivou hlavou, hruďou ako sud a silnými rukami slúžil ako Lorenzov *servente* – hlavný pomocník, len o stupienok nižšie postavený ako samotný maestro – a so sklom vedel narábať vskutku zručne. Keď v obchode predali jeden z jeho výrobkov, Laura Rossová ho o tom vždy s radosťou informovala, na čo očervenel a s jemným úsmevom na tvári sa obrátil späť k peci, zatiaľ čo ostatní si z neho ťahovali. Bol trpezlivý učiteľ, nikdy nekričal ani nenadával, len učňom napravil úchop, aby zmenil tvar skla, alebo im podal iný nástroj či kývol hlavou smerom k peci, naznačujúc, že sklo treba znova nahriať.

Dielňa Rossovcov zamestnávala *garzonetti* na to, aby prikladali do pece a zametali dlážku, odkladali nástroje a behali po vodu, ktorou si pracovníci hasili neutíchajúci smäd. Ak ako takíto pomocníci vydržali päť rokov, stali sa z nich *garzoni* a potom museli šesť rokov slúžiť ako učni pod vedením Lorenza a Paola. Orsola

rada pozorovala, ako sa *garzoni* točia okolo jej otca. Pripomínalo jej to tanec. Klakli si, aby fúkli do sklárskej píšťaly a nafúkli rozžeravené sklo, zatiaľ čo ho otec otáčal, oni potom od neho brali naberáciu palicu, aby ju znovu nahriali v peci. Keď maestro potreboval, podávali mu drevené a kovové nástroje – lopatky, štikacie klieštiky, kliešte či nožnice. Zlátili, nahrievali menšie kusy skla na požadovanú teplotu, aby k nim otec mohol pridať kúsok, na ktorom práve pracoval, odlamovali jednotlivé kusy z naberacej palice a potom ich chytili špeciálnym typom klieští a odnášali do chladiacej pece. Každý pri tomto tanci obskakoval maestra, dirigenta, okolo ktorého sa všetko točilo. Práca mala vlastný rytmus – musela, inak by sa im nepodarilo vyrobiť ani jeden kus. Maestro bol väčšinou ticho, iba sem-tam vyštekol stručný pokyn. V niektorých dielňach muži spievali, rozprávali si vtipy alebo príbehy o ženách či lodiach, ale Lorenzo Rosso najradšej pracoval potichu. Jeho zamestnanci sa prispôsobili. Ak sa im to nepáčilo, odišli do hlučnejšej dielne.

Aj Marco a Giacomo začali ako *garzonetti*, pretože otec sa odmietol správať k svojim synom inak ako k ostatným chlapcom. Aj oni museli behať a zháňať, čo bolo treba, kým sa vypracovali na *garzoni* – remeslu sa učili od základov. Giacomo bol pokojný ako jeho otec, robil, čo mu povedali, a sústredene sa učil o každom postupe. Behal za Paolom ako tieň a vždy zakročil, keď sa niečo pokazilo. Zamietol rozbité sklo, našiel stratenú lopatku alebo pinzetou opatrne zdvihol kúsok plátkového zlata, ktorý jeho brat nedbanlivo zmietol zo stola. Giacomo zostal v dielni dokonca aj po tom, čo si odrobil svoje, a do omrzenia robil *goti* – poháre na každodenné použitie, ktoré vyrábali najmä učni, aby si zlepšili techniku.

Marco bol iný – lenivejší a sebedomejší. Bol šikovnejší ako Giacomo, možno dokonca viac ako otec, no aby mu to bolo na niečo platné, musel by sústredene trénovať. Ale nikdy nerobil *goti*. Lahko sa nadchol pre novú techniku, farbu alebo dizajn

a potom na tom bez prestávky pracoval, všetky ostatné povinnosti išli bokom. No ak si techniku nedokázal osvojiť alebo zistil, že dizajn je príliš komplikovaný, znechutilo ho to, niektoré kusy rozbil, aj keď nemusel, a vyrútil sa z dielne.

„Jeho budúca žena to s ním nebude mať ľahké,“ poznamenala Laura Rossová po jednom takom záchvate frustrácie, ale ona ani jej manžel mu nevynadali, ako zvykli hrešiť Orsolu, keď sa nahnevala. Ani Paolo nič nepovedal, vedel, že Marco sa jedného dňa stane jeho nadriadeným. Giacomo sa mu pokúsil postaviť, no utržil jedine modriny, lebo nebol taký tvrdý ako jeho brat.

Marco však vyrobil jeden neobyčajne krásny kus – zdobenú čašu z číreho filigránového skla s uškami v tvare okrídlených levov, ktoré zdobili každú benátsku zástavu, a tiež misu takú plytkú, že sa skôr ponášala na tanier. Predtým než sa dopracoval ku konečnej verzii, týždne skicoval nákresy a trénoval výrobu jednotlivých častí. Na výsledok bol ohromne hrdý a rozhodol sa, že misu nepredá nejakému Benátčanovi, ako pôvodne zamýšľal. Namiesto toho, že by ju vystavil v obchode, vyrobil pre ňu malú poličku v dielni. Jedného dňa, keď v dielni nikto nebol, sa Orsola pokúsila naplniť misu vodou, no bola taká plytká, že sa v nej udržalo sotva pár kvapiek. Len čo ňou pohla, aj tie skončili na jej šatách.

Keď Orsola dovŕšila vek sedemnášť rokov, veľmi sa ponášala na matku. Mala rovnako tmavé vlasy a oči aj klenuté obočie a vznášala sa okolo nej aura netrpezlivosti, akoby jednoducho čakala, že sa stane niečo mimoriadne.

A niečo sa aj stalo.

Jedného dňa Orsola niesla do chladiacej pece hrniec s dusenými úhormi, aby nevychladli celkom, ale zostali teplé – vnútro chladiacej pece si totiž udržovalo príjemnú teplotu. Vo dverách dielne zastala a pozorovala mužov pri práci. Otca našla na lavičke, kde zvykol sedávať maestro, a okolo neho poskakovali *servente*

a *garzoni* s naberacími palicami a kliešťami. Pracovali na dlhej filigránovej rúrke, pravdepodobne z nej malo byť uško džbánú. Paolo vytiahol z pece naberáciu palicu, ku ktorému bola rúrka pripevnená, a priniesol ju Lorenzovi Rossovi. Ten klieštikmi opatrne potiahol ohyb horúcej oranžovej rúrky, potom ju zmeral kružidlom a prikývol.

„*Perfetto*,“ tak znelo jeho posledné slovo.

Podišiel k nemu *garzone* s odnášacími vidlicami, ktorými mal vziať ohnutú rúrku. Orsolin otec jemne poklepal po skle, aby sa oddelilo od naberacej palice, a *garzone* ho zdvihol, že ho odnesie, aby cez noc vychladlo. Ale rúrku zachytil vidlicami nedbalo a švihol s ňou príliš neopatrne. Zakrivené sklo spadlo na lavičku a roztrieštilo sa. Črepiny odleteli na všetky strany, jedna dokonca pristála pri Orsoliných nohách. Tá, ktorá mierila na Lorenza Rossa, mu ako horúci šíp prestrelila krk.

Učeň ustrnul s vidlicami vztýčenými vo vzduchu, až pripomínali zbraň. Lorenzo zdvihol ruku ku krku, pocítil sklo, uchopil ho a potiahol. Akoby vytiahol korok z fľaše – z hrdla mu vystrekla červená rovno na dlážku. Zmätené hľadel na črepinu vo svojich rukách. Z krku sa mu valila krv, tvár mu postupne zosivela a zrútil sa z lavičky.

Orsola pustila hrniec s úhormi práve vtedy, keď *garzone* pustil vidlice. Zdalo sa, že rachot prebral jej bratov. Marco a Giacomo pribehli k otcovi. Učeň utiekol.

„Bež po doktora!“ zakričal za ním Marco. „Zožen mamu!“ skríkol na Orsolu. „A plátno!“

Orsola bola rada, že sa má čím zamestnať. Utekala do kuchyne, schmatla matku za rameno a ťahala ju za sebou, takmer neschopná slova. „*Padre!* Nehoda! Plátno!“

Laura Rossová sa skúmavo zahľadela do dcérinej tváre, akoby sa z nej snažila rozlúštiť jej slová. Potom sa spamätala. „Maddalena, vezmi plachty zo skrine!“ prikázala jej a ponáhľala sa do dielne s Orsolou v päťách.